

JORNADA "CATALUNYA I LA UNIÓ EUROPEA" **Resum dels Moderadors**

El Centre d'Estudis Internacionals (CEI) va organitzar el 8 de setembre de 2015 una Jornada sobre "Catalunya i la Unió Europea" en el marc de la commemoració del trentè aniversari de la integració d'Espanya en les llavors Comunitats Europees. L'objectiu de la Jornada era el de dur a terme una doble reflexió sobre què ha representat i pot seguir representant per a Catalunya aquesta integració en termes de progrés i de desenvolupament econòmic, polític i social, i sobre les opcions de continuïtat d'aquesta integració en el context de l'actual situació política a Catalunya.

En el segment inaugural de la Jornada el Director del CEI, Antoni Millet, ha subratllat les funcions del CEI i va posar en valor les sinergies que generen les seves tres entitats fundadores, la Universitat de Barcelona, la Caixa i el Ministeri d'Afers Exteriors i de Cooperació, afegint així mateix la important col·laboració amb altres institucions polítiques, socials i econòmiques de Catalunya. Ha apuntat també com a objectius centrals de la Jornada el de valorar què salt en termes polítics, econòmics i socials s'ha fet en aquests 30 anys de viatjar junts amb Espanya i amb els altres països de l'actual Unió Europea i, al mateix temps, pensar en les perspectives futures de sortida de la crisi econòmica i en les conseqüències i l'impacte que les polítiques d'austeritat aplicades a escala europea han tingut en els últims anys a Catalunya i Espanya. Va assenyalar també que a la Jornada es pretenia, a més, generar una reflexió seriosa i tècnicament impecable sobre la posició de la Unió Europea davant l'actual situació política a Catalunya i, més concretament sobre en quina situació quedaria una hipotètica Catalunya independent en el marc de la Unió Europea. Per a això es posarien sobre la taula les diferents posicions existents des d'una perspectiva estrictament tècnic-jurídica -i no política-, ja que, precisament el valor afegit del CEI és el del rigor i la serietat per tractar fins i tot temes polèmics com aquest.

Va intervenir també, en nom de la Secretaria d'Afers Exteriors de la Generalitat de Catalunya, el Sr. Amadeu Altafaj, representant permanent de la Delegació de la Generalitat davant la Unió Europea, que ha subratllat l'interès i actualitat dels temes plantejats en aquesta Jornada, per l'organització va felicitar el CEI. El Sr. Altafaj va posar també en valor la presència de Catalunya a la Unió Europea de la delegació és l'actual responsable, heretant així una llarga i primeríssima tradició iniciada abans fins i tot de la integració d'Espanya amb l'establiment del Patronat Català Pro Europa. Sense pretendre polemitzar en consideracions polítiques i respectant el paper i la visió jurídica amb què s'organitzava la segona taula, va voler també deixar clar que la reacció de la Unió Europea davant una Catalunya independent seria, al seu parer, una qüestió més política que jurídica.

Per la seva part, el Sr. Alejandro Abellán, director general de Coordinació de Polítiques Comuns i d'Assumptes Generals de la Unió Europea al Ministeri d'Afers Exteriors i de Cooperació, celebrant l'organització de la Jornada va assenyalar també els rèdits que ha obtingut Espanya i Catalunya en aquests trenta anys d'integració a la Unió Europea i

la necessitat de reforçar encara més la Unió Europea i la presència espanyola, evitant qualsevol risc de ruptura. Es va referir a tres idees essencials del projecte europeu: la seva voluntat originària de superació de conflictes, el seu caràcter de projecte comú i compartit i, especialment, la seva naturalesa supranacional. També sense voler entrar en més polèmiques va assenyalar que els Tractats i les declaracions dels responsables de la Unió Europea són meridianament clares sobre la hipòtesi que es contemplava a efectes d'anàlisi en la segona part de la Jornada.

Present i futur de l'economia catalana a la Unió Europea.

La primera Taula rodona va ser moderada per Josep Mª Cervera, director de desenvolupament corporatiu del CEI, exdirector Internacional de la Cambra de Comerç de Barcelona i és consultor d'empreses en Business & Diplomacy. En el marc de la commemoració del trentè aniversari de la integració d'Espanya a les llavors Comunitats Europees, els ponents van fer unes reflexions sobre el que ha representat i pot seguir representant per a Catalunya aquesta integració en termes de progrés i de desenvolupament econòmic, polític i social.

Xavier Ferrer, economista i polític i president del Consell Català del Moviment Europeu va començar la seva reflexió basant-se en els importants canvis socials que s'han produït durant aquests 30 anys, tant en la demografia com en els canvis socials i la creixent normativització, el que ha portat a l'espai Schengen a unes dinàmiques comercials altament positives.

Tant la normativització i el control del mercat domèstic europeu com un increment de la competitivitat de les nostres exportacions han representat un motor de recuperació que fa que comencem a parlar d'una fase econòmica postcrisi. En aquesta fase precisament ens trobem avançant amb força i ajudats pels diferents programes de la Comissió Europea, que faran que abandonem els sectors especulatiu i ens centrem cada vegada més en el desenvolupament d'iniciatives empresarials basades en factors competitiu sostenibles com la innovació i la tecnologia.

Per la seva banda, el segon ponent, el Sr Andreu Missé, periodista i director d'Alternatives Econòmiques, va posar l'èmfasi en les dades econòmiques pròpies d'algú a qui li agrada parlar de la realitat amb dades contrastades. El Sr. Missé va centrar la seva primera intervenció en definir a Catalunya com una regió rica d'Europa, un dels 4 motors econòmics de la Unió inserit en un territori europeu amb una sòlida reglamentació però amb dinàmiques heterogènies. A la segona part, el seu discurs es va centrar en enumerar les oportunitats i les àrees de millora per a l'economia catalana, entre elles un envelliment empresarial que sumat a un procés de desindustrialització, retallades en i+d i un accés al crèdit endurit s'han produït dues conseqüències palpables en la realitat econòmica catalana: una aturada endèmica (0,5 Milions d'aturats) i una desigualtat social creixent creant-se en nou concepte de "poor workers".

Davant aquest diagnòstic el ponent urgia un tractament que produeixi el desitjat reequilibri, el qual no quadra per res amb les actuals retallades, tant en educació com en sanitat. Indubtablement, part de la recepta passa per ser encara més europeus i no per posar en risc la condició de la nostra economia a Europa.

El tercer ponent, el Dr. Juan Tugores, catedràtic d'economia de la Universitat de Barcelona, va començar el seu discurs amb un elogi d'Europa i la seva història fins avui com un exemple de lucidesa i sentit comú humà. Va explicar com Catalunya, per posició geogràfica i dinamisme empresarial, era una de les regions més europees de la Unió i que això era una prova més de les profundes interdependències econòmiques que avui regeixen el futur de les nostres empreses.

En aquest sentit, el catedràtic va explicar a manera telegràfic les restriccions del crèdit i la seva relació amb el BCE alhora que va analitzar les tendències i tensions dels últims 30 anys de la Unió on hem passat de 6 a 28 països, s'ha construït un espai econòmic únic i s'ha creat, a més, una unió monetària amb la creació de l'euro.

El Dr. Tugores va finalitzar la seva intervenció amb telegrams econòmics començant per una avaluació de la capacitat de transformació del tercer sector conclouent en una evident complementarietat entre indústria i serveis. Va seguir en les seves conclusions posant l'accent en la fortalesa i l'auge de les cadenes globals de semielaborats, on Catalunya ha desenvolupat un sector altament competitiu capaç de continuar sent un motor d'inversió estrangera directa.

Els tres ponents van coincidir en les bondats que la pertinença a la Unió Europea havia aportat a Catalunya, una de les regions més competitives avui dia d'Europa. És per això que, econòmicament i causa de les profundes interdependències existents, no s'entendria una Europa sense Catalunya ni una Catalunya fora d'Europa.

La Unió Europea davant l'actual situació política a Catalunya.

La segona Taula rodona va ser moderada per Xavier Pons Rafols, catedràtic de Dret Internacional Públic de la Universitat de Barcelona. Van participar en aquesta segona Mesa la Sra. Francina Esteve, professora titular de Dret Internacional Públic de la Universitat de Girona, Membre del Consell Assessor per a la Transició Nacional, el Sr. Alfredo Galán, professor titular, acreditat a catedràtic, de Dret Administratiu de la Universitat de Barcelona, el Sr. Alfonso González Bondia, professor titular de Dret Internacional Públic de la Universitat Rovira i Virgili i la Sra. Teresa Freixes, catedràtica de Dret Constitucional de la Universitat Autònoma de Barcelona. El debat sobre les possibilitats d'integració en la Unió Europea d'una hipotètica Catalunya independent el van abordar, per tant, quatre experts juristes, de diferents àrees de coneixement i de diferents universitats catalanes. Tots ells especialistes en dret de la Unió Europea i que, de manera especial, s'han estudiat i publicat en revistes científiques sobre les hipòtesis contemplades a Catalunya en l'actual moment polític i sobre com, jurídicament, el dret europeu s'aproxima al supòsit de la secessió d'una part del territori d'un Estat membre de la Unió Europea.

Les intervencions i el debat van ser d'alt nivell i rigor i es van centrar en les consideracions jurídiques del supòsit plantejat, encara que tots els ponents reconeixien que ens trobem davant d'un problema essencialment de caràcter polític, que, per tant, s'ha de reconduir més d'hora que tard a una solució política. El que no és obstacle, com es va indicar, al fet que, encara que sigui una problema polític, es puguin i s'hagin de considerar i analitzar les implicacions jurídiques de la qüestió en la mateixa mesura que, tal com ha establert reiteradament el Tribunal de Justícia de la Unió Europea, la Unió Europea és una "comunitat de dret" i és sobre la base del "dret" com s'organitzen les societats democràtiques. L'exercici d'anàlisi jurídica dut a terme al llarg de la segona Taula de la Jornada pretenia també aportar elements per aclarir la situació davant d'una qüestió que, com un Guadiana, apareix i desapareix en l'actual debat polític a Catalunya i que, sobretot, és objecte de massa ambigüitats, imprecisions i confusions. Tot i que, certament, i allà hi havia la riquesa del debat organitzat pel CEI, els ponents van sostenir posicions en part complementàries, però també en gran part contraposades o, com a mínim, amb substantius matisos diferencials, el que resultava d'agraïr en un escenari en el que el discurs és, en general, més simple, menys rigorós i, molt sovint, més dogmàtic.

El punt de partida de la discussió va ser la consideració de la hipòtesi que Catalunya es convertís en un Estat independent per al que es van formular referències tant als elements constitutius que el Dret Internacional requereix per constatar una nova estatalitat (població, territori, organització política i sobirania), com al necessari reconeixement d'altres estats i, fonamentalment, de tots els actuals estats membres de la Unió Europea si aquest nou Estat pretengués adquirir la condició de membre d'aquest club d'Estats. Referent a això es va apuntar també que en aquest hipotètic reconeixement per part d'altres Estats tindria un pes rellevant la consideració de la "forma" en què aquest nou Estat hauria aconseguit aquesta condició, és a dir, les "circumstàncies" del procés seguit per assolir la independència. Assumit per tots els ponents aquest plantejament, uns insistien més en la necessitat del compliment de la legalitat constitucional i en la inconsistència de plantejaments unilaterals que, es deia, difícilment podrien ser acceptats pels estats membres de la Unió Europea; altres ponents, no considerant prioritàriament l'argument de la legalitat, insistien en la tesi que si una majoria de la població del territori és partidària de la independència i s'han fet reiterats intents de negociació sense cap resultat, podria esperar-el reconeixement per part de altres estats.

Sobre aquest mateix aspecte es van assenyalar per diversos dels ponents dels diversos precedents de creació de nous estats en el mateix territori europeu i, encara que es va discrepar sobre alguns extrems del procés dut a terme en els anys noranta als països bàltics, va quedar meridianament clar que o bé són processos consensuats i pactats, ajustats a la legalitat constitucional interna amb els canvis legals i constitucionals que resultaren necessaris, o bé són resultat de conflictes bèl·lics de diversa intensitat - alguns molt dramàtics-, o bé, per a situacions completament diferents de la plantejada a Catalunya, són producte de l'exercici i del reconeixement internacional del principi de la lliure determinació dels pobles, aplicable només a les situacions colonials.

Un dels ponents apuntava que, amb independència d'aquestes consideracions legals, entre la declaració de la independència i la proclamació efectiva de la mateixa si les forces polítiques independentistes obtenen majoria absoluta d'escons en les pròximes eleccions, seria d'esperar un paper de mediació i pressió per part de la Unió Europea i dels seus Estats Membres per facilitar una negociació i una sortida jurídica i política al conflicte. Altres ponents insistien, per contra, d'una banda, en el principi general del Dret Internacional de la no intervenció en els assumptes interns d'altres Estats, que té la seva traducció en l'article 4 del TUE que reconeix el respecte a les estructures fonamentals polítiques i constitucionals dels estats membres i a les funcions essencials de l'Estat per garantir la seva integritat territorial; i, d'una altra banda, en el necessari compliment de les normes jurídiques en un plantejament multinivell, en el qual les normes internacionals, les normes europees i les normes constitucionals internes acaben resultant coherents i que pot conduir-se al concepte de l'estat de dret o imperi de la llei.

En aquest sentit, es deia que la legalitat pot ser modificada seguint les vies legals per a això però el que no es pot fer és incomplerta i violentar-, ja que el mateix concepte de l'estat de dret està íntimament vinculat a la democràcia i als drets humans. Vinculació molt estreta en la mateixa mesura en que l'estat de dret és la garantia de la democràcia i del gaudi dels drets humans i, com a tals, aquestes tres dimensions formen part dels valors de la Unió Europea tal com estan reconeguts en l'article 2 del TUE. Tot i que la interpretació de la rellevància dels valors de la Unió Europea proclamats en aquest article va resultar diversa entre els ponents: uns posaven més en relleu el valor de la democràcia i altres subratllaven el de l'estat de dret com a garant, precisament, de la democràcia.

Es va reconèixer, així mateix, que, en les seves declaracions, diferents autoritats de la Unió Europea i dels seus Estats Membres havien considerat que el problema polític territorial és una qüestió interna, si bé això no impedeix que puguin manifestar el seu interès -i, potser, inquietud - per aquest problema intern. Referent a això es van fer diverses referències a les declaracions de la mateixa Comissió Europea quan ha assenyalat reiteradament que, en aquest supòsit, el nou Estat independent deixaria d'aplicar-el dret de la Unió Europea, que cal obtenir l'adhesió a la Unió de conformitat amb l'article 49 del TUE i que, en tot cas, la Comissió es pronunciaria detalladament sobre les implicacions jurídiques d'una hipotètica secessió en un estat membre quan un estat membre formulés una sol·licitud concreta sobre un suposat i unes bases concretes. Amb referències al suposat d'Algèria es va pretendre justificar aquestes afirmacions en el sentit que no implicaven cap negativa prèvia a les aspiracions independentistes de continuïtat d'un hipotètic nou Estat independent com membre de la Unió Europea, però altres dels ponents van discrepar obertament d'aquesta interpretació, calculant més adequat ajustar-se a la literalitat i claredat dels pronunciaments formulats per la Comissió i diferents autoritats de la Unió i dels estats membres.

De manera transversal, i més enllà de la consideració sobre l'obtenció de l'estatalitat, el debat també es va centrar en el com, és a dir, en quines podrien ser les vies perquè aquest hipotètic nou Estat s'integrés a la Unió Europea. Aquí es va reconèixer també, clarament, que no hi ha precedents i que no hi ha regulació expressa sobre el particular ni en el Dret Europeu ni tampoc existeix un conveni internacional específic sobre la successió d'Estats en la condició de membre de les Organitzacions internacionals, com sí existeix sobre altres matèries; però es va subratllar també que el fet que no hi hagi previsió expressa no significa, en cap cas, que hi hagi un buit o llacuna jurídica, ja que altres disposicions dels Tractats, així com a principis generals del Dret Internacional i del Dret Europeu resultarien aplicables.

En aquest ordre d'idees, tot i que es van plantejar els diversos escenaris tècnicament possibles-que el mateix Consell Assessor per a la Transició Nacional va dibuixar en un dels seus informes- tant en el supòsit d'acord com en el supòsit de no acord amb l'Estat, es va subratllar la necessitat de la unanimitat dels estats membres. De manera general, també, es va descartar la tesi de la pretesa ampliació interna -o de la continuïtat automàticament, considerant-se que un nou Estat seria un Estat tercer, que no seria membre de la Unió Europea i en el que, per tant -i des del dia de la seva independència-, deixarien d'aplicar els tractats i el dret europeu. En tot cas, prenent l'exemple d'Escòcia, es van apuntar com més factibles plantejaments més graduals, d'adhesió o integració especialment ràpida, potser mitjançant la reforma dels Tractats, o, directament, el de l'adhesió com un tercer Estat, encara que totes aquestes opcions requereixen la unanimitat dels estats membres. Referent a això es va apuntar el supòsit de la celebració per part de la Unió Europea d'un Acord d'Associació amb Kosovo, en el text s'estableix que la celebració de l'Acord no significa un reconeixement ni implícit ni explícit de Kosovo per part de la Unió Europea .

En qualsevol cas, respecte de les vies possibles, també va quedar meridianament clar que la integració no seria automàtica, és a dir, que no hi hauria una immediata continuïtat en la condició de membre i que, òbviament, qualsevol solució possible seria molt més fàcil amb l'acord amb l'Estat matriu. Acord imprescindible no només per facilitar la negociació i la continuïtat, sinó pel mateix fet que qualsevol de les vies hipotèticament possibles -integració ràpida mitjançant la reforma dels tractats o sol·licitud d'adhesió ex novo, com un tercer Estat-, requerien, en tot cas, la unanimitat dels estats membres i, necessàriament, per tant, el consentiment de l'Estat matriu. Es va argumentar també, de manera contradictòria, que si aquest nou Estat no era reconegut pels estats membres de la Unió Europea no per això quedaria fora de la Unió Europea, ja que si no era reconegut això significaria que seguiria formant part de la Unió en tant que encara part de l'Estat Membre del que es pretenia separar.

En el transcurs de les intervencions i del debat es va al·ludir també reiteradament al conegut pragmatisme polític de la Unió Europea ja que, sent una institució que aplega vint Estats resulta també important en ella la cultura dels acords polítics -equilibrando interessos- i, quan resulti necessari, la recerca de solucions imaginatives que, de manera pragmàtica, permetin resoldre els problemes i seguir avançant en el procés d'integració europeu. Però semblava raonable i necessari, almenys per a diversos dels

ponents, trobar prèviament una solució i un pacte polític a escala de l'ordenament constitucional intern espanyol perquè la Unió Europea pogués aplicar, si s'escau, el seu conegut pragmatisme polític.

Finalment, també es van apuntar, encara que no van poder ser objecte del debat, aspectes rellevants en el debat com els arguments referents a la consideració de la ciutadania europea dels ciutadans catalans en tant que nacionals d'un Estat membre, així com la, per a alguns dels els ponents, obvietat que ningú expulsaria Catalunya de cap lloc però que l'hipotètic nou Estat independent sorgit d'un procés de secessió a l'interior d'un Estat membre es convertiria clarament en un Estat tercer, que no seria membre de la Unió. Tampoc van poder discutir els aspectes relacionats amb l'hipotètic manteniment de l'euro com a moneda comuna, de la participació en l'espai Schengen o la via alternativa de la incorporació d'aquesta eventual Catalunya independent a l'Espai Econòmic Europeu.

En relació amb el context commemoratiu del trentè aniversari de la integració d'Espanya en les llavors Comunitats Europees i el balanç en positiu de cal indicar que cap dels ponents va avalar la tesi de la pretesa oportunitat que significava el procés polític engegat a Catalunya per sortir també de la Unió Europea. Al contrari, tant els que van expressar les dificultats jurídiques perquè una hipotètica Catalunya independent pogués continuar sent membre de la Unió Europea i, per tant, van expressar els seus temors que el procés polític conduís a aquesta situació, com els que van expressar la conveniència de buscar fórmules jurídiques, que necessàriament requeririen d'acords polítics, perquè Catalunya continués sent membre de la Unió Europea, subratllaven en les seves intervencions la consideració primària que ha resultat, resulta i resultarà absolutament positiu per a Catalunya la integració a la Unió Europea, beneficiant-se d'aquest espai polític i econòmic, i gaudint, així, dels drets de la ciutadania, del mercat interior i de les llibertats comunitàries i de la moneda comuna.

Barcelona, setembre de 2015